



ЕТНОГРАФСКИ
ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXIX(2)

Београд 2021.

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXIX (2)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXIX (2)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN

OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

LXIX

No. 2

Chief Editor:

Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Peter Finke, PhD (University of Zurich), prof. Karl Kaser, PhD (Karl-Franzens University, Graz), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Jana Pospíšilova, PhD (Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, Brno), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), corresponding member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Aleksandar Krel, PhD (Institute of Ethnography SASA), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board:

Čarna Brković, PhD (University in Goettingen), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Sonja Radivojević (Institute of Ethnography SASA)

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXIX

свеска 2

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Карл-Францес Универзитет Грац), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк Институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Татиана Подолинска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Јана Поспишилова (Институт за етнологију, Чешка академија наука, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александар Крел (Етнографски институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет:

Др Чарна Брковић (Универзитет у Готингену), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд, професор у пензији), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирић (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Соња Радивојевић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2021.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
е-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher:
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011–2636–804
е-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектор:
Весна Смиљанић Рангелов

Превод:
Аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у
базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the
Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk
samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central
and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can
be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference
Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD
(Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service),
CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Contents

I

Научни радови
Scientific Papers

Тема броја – Феминистичке процедуре у друштву и култури
(ур. Лада Стевановић и Мирослава Лукић Крстановић)

Topic of the Issue – Feminist Procedures in Society and Culture
(eds. Lada Stevanović and Miroslava Lukić Krstanović)

- Лада Стевановић, Мирослава Лукић Крстановић, Феминистичке процедуре у друштву и култури* 271–273
- Lada Stevanović and Miroslava Lukić Krstanović, Feminist Procedures in Society and Culture*
- Дубравка Ђурић, Феминистичка авангарда и феминисанса у америчкој поезији и визуелним уметностима* 275–287
- Dubravka Đurić, The Feminist Avant-garde and Feminaissance in American Poetry and the Visual Arts*
- Natali Rajčinovska Pavleska, The Poetic Act as an Act of Resistance in the Feminist Practice of Ana Mendieta* 289–302
- Натали Рајчиновска Павлеска, Поетски чин као чин отпора у феминистичкој пракси Ане Мендијете*
- Мирослава Лукић Крстановић, (Над)гледање женског тела на тржишту спектакла: род и музика* 303–322
- Мирослава Лукић Крстановић, Controlling Woman’s Body on the Market of the Spectacle: Gender and Music*
- Јелена Милинковић, Феминистичке студије периодике: од хеуристике до интерпретације и евалуације* 323–343
- Jelena Milinković, Feminist Studies of Periodicals: from Heuristics to Interpretation and Evaluation*
- Ивана Пантелић, (Не)једнаке и непослушне патријархату: прве српске лекарке Драга Љочић Милошевић и Смиља Костић-Јоксић и њихово место у друштву* 345–364
- Ivana Pantelić, (Un)equal and defiant to Patriarchy: The First Female Serbian Doctors Draga Ljočić Milošević and Smilja Kostić-Joksić and their Place in the Society*

- Larisa Orlov Vilimonović, Contextualizing Gender in XII century Byzantine discourse: Women and Power in Ioannes Zonaras' Epitome Historiarum* 365–387
- Лариса Орлов Вилимоновић, Читање и интерпретација родних стереотипа у Византији 12. века: Жене и моћ у Хроници Јована Зонаре*

Varia

- Данијела Велимировић, Од природе до културе: храна и род у руралној Шумадији у 19. и почетком 20. века* 391–411
- Danijela Velimirović, From Nature to Culture: Food and Gender in Rural Šumadija in the 19th and at the Beginning of the 20th Century*
- Марина Симић, Жил Делез, Феликс Гатари и антропологија: заборављени случај Грегорија Бејтсона* 413–431
- Marina Simić, Gilles Deleuze, Felix Guattari and anthropology: the forgotten case of Gregory Bateson*
- Теодора Јовановић, Forced (Im)Mobilities En Route: 'Justified' Violence of the Border Regime in Balkans* 433–455
- Теодора Јовановић, Присилна (не)кретања на путу: 'правдано' насиље граничног режима на Балкану*
- Laurent Tournois, Gordana Đerić, Is cultural intimacy crucial? Simit Sarayı at Obilićev Venac in Belgrade: Heterotopia, non-place and place of "Others"* 457–476
- Лоран Турнуа, Гордана Ђерић, Да ли је културна интимност пресудна? Симит Сараји на Обилићевом венцу у Београду: хетеротипија, не-место и место „других“*
- Rahela Jurković, Nogomet kao sredstvo izgradnje socijalnog kapitala izbjeglica u Hrvatskoj* 477–492
- Rahela Jurković, Football as Means of Building Social Capital of Refugees in Croatia*

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Дуња Њаради*, Антрополошки повратак великим питањима и вечним темама: поводом књиге Марине Симић
Онтолошки Обрт. Увод у културну теорију алтеритета 493–496
- Јадранка Ђорђевић Црнобрња*, О којој интеграцији је реч?
Поводом књиге Рахеле Јурковић *Интеграција азиланата у хрватско друштво: културноантрополошка студија* 496–502

III

Прикази Reviews

- Ивана Башић*, *Милан Томашевић*, *Космологија: контекстуализација популарне космологије* 503–506
- Теодора Јовановић*, *Мишел Ажије*, *Нове сеобе народа, нови космополитизам* 506–508
- Весна Тријић*, *Драган Милошевић*, *Библиографија радова о страдању Рома у Другом светском рату на територији Југославије* 509–511

Лада Стевановић

Етнографски институт САНУ, Београд
lada.stevanovic@ei.sanu.ac.rs

Мирослава Лукић Крстановић

Етнографски институт САНУ, Београд
miroslava.lukic@ei.sanu.ac.rs

Феминистичке процедуре у друштву и култури

Темат под насловом *Феминистичке процедуре у друштву и култури* доноси пет радова који се из различитих перспектива баве родним обрасцима у различитим животним сферама, али и процедурама и праксама којима се ови обрасци надилазе и превазилазе.

Феминистичке процедуре се у дискурзивном и контекстуалном смислу, пре свега, исказују кроз критичку призму друштвених и културних појава, разграђујући конструктивне, нормативне, парадигматске и фиксирани темеље позиција рода и пола. Новија истраживања показују да се проблеми родне неједнакости увек изнова актуелизују, јер они неизоставно постоје, они су видљиви али прикривени. Концепти и конституенти родне равноправности и положаја жена у друштву често нереално покривају стварне свакодневице са којима се суочавамо на сваком кораку. Управо перманентно преиспитивање стварности кроз феминистичке епистемологије не дозвољава летаргију и пасивност у суочавању са свим неправдама које тиште овај свет. Свако суочавање са проблемима рода, свако истраживање или покретање проблема данас је релевантно, јер се на тај начин подстичу интересовање и неопходност деловања и присуства... У великом обрту догађаја и турбуленција, све је мање времена за дисциплинарне самодовољности, а много су важнија трансдисциплинарна кретања у правцу сагледавања проблема са свих страна. Стога сматрамо да је овај темат подстицајан у представљању разноврсних приступа, различитих тема и ширих друштвених и културних контекста, јер се увидом излази из стандардних дисциплинарних клишеа и пружа могућност да се проширује читалачки аудиторјум и подстиче даља академска комуникација.

Опресија, а тиме и антагонизам које патријархат подразумева инхерентни су различитим друштвима, идеологијама, системима и временима. Патријархат и мушка хегемонија преживљавају и прилагођавају се, увек изналазећи нове начине да опстану и учврсте се у новом поретку, на нов начин. Ова неухватљивост и отпорност родне неравноправности жена, која се огледа управо у ситуацији у којој се тек једна извојевана победа претвори

убрзо у пораз и „врати жене тамо где им је место“, лежи између осталог и у томе што ми не поседујемо језик као систем означавања света који нас окружује.

Језик не припада женама. Женама не припада ни језик уметности, ни језик науке. Женама се право на језик оспорава. Овде није искључиво реч о родно осетљивом језику, већ о изналажењу нових термина, па и нових дискурса. Језик уметности продире у језик науке, како би овај дискурс учинио сложенијим и богатијим, а критичка и феминистичка теорија имају важну улогу пружајући могућности за рефлексију и ауторефлексију. Управо теоријским пропитивањем термина у визуелним уметностима, експерименталној поезији и теорији, посвећен је рад Дубравке Ђурић под називом „Феминистичка авангарда и феминисанса у визуелним уметностима и поезији“ који отвара темат. Ауторка наведене термине посматра као конститутивне појмове и термине, преиспитујући начине на који они конструишу како савремену феминистичку радикалну продукцију тако и историју. Теоријски рад Натали Рајчиновске Павелске “The poetic act as an act of resistance in the feminist practice of Ana Mendieta” промишља рад феминистичке уметнице Ане Мендијете (Ana Mendieta), посматрајући њен опус и однос према женском телу, кроз *нестајање* уметничког „дела“ као *чин отпора* (Агамбен) и начин опирања производњи формалне коначности.

Рад Мирославе Лукић Крстановић „(Над)гледање женског тела на тржишту спектакла“ преиспитује позиције како жена уметница, тако и конзументкиња. У домену спектакла, пре свега рокенрол културе, ауторка сагледава сложене процесе репрезентације и перформативности, посебно се фокусирајући на вишеструке механизме мушке хегемоније, али и женских и феминистичких отпора.

У раду „Феминистичке студије периодике: од хеуристике до интерпретације и евалуације“, Јелена Милинковић успоставља временску спону за период од почетка 20. века до данас и посматра методологије производње феминистичког знања и формирање женских интерпретативних заједница, пошавши од публикације *Српкиња* (1913) као пионирског часописног пројекта релевантног за проблематику о којој је реч.

Рад Иване Пантелић „(Не)једнаке и непослушне патријархату: Прве српске лекарке Драга Љочић Милошевић и Смиља Костић-Јоксић и њихово место у друштву“ историјски је поглед у живот и потешкоће са којима су се суочавале две лекарке различитих генерација: Драга Љочић Милошевић (1855–1926) и Смиља Костић-Јоксић (1895–1981). Иако су обе завршиле медицину на европским универзитетима, било је много препрека да остваре професионалну каријеру у Београду. Помно и пажљиво се бавећи појединостима из живота две лекарке, као и друштвеним и политичким околностима тј. контекстом који је утицао на њихове животе, ауторка указује на одлику патријархата о којој је већ било речи – а то је трајност патријархата који не нестаје заједно са нестанком различитих политичких система и уређења, већ прилагодљиво коегзистира с различитим идеологијама.

Неухватљивост и трајност патријархата захтевају његово посматрање и у дубљој историјској перспективи, коју нам доноси последњи рад у темати, Ларисе Орлов Вилимоновић “Contextualizing Gender in XII century Byzantine discourse: Women and Power in Ioannes Zonaras’ *Epitome Historiarum*”. Рад преиспитује родне стереотипе тј. адекватне родне улоге у византијском друштву кроз анализу *Хронике (Epitome Historiarum)* Јована Зонаре, усредсредивши се на текст и језик у ишчитавању родних означитеља у Византији током 12. века. Тако нас последњи рад у темати враћа на питање од кога смо кренуле, а то је језик који, између осталог, омогућава опстанак патријархата, али који такође пружа могућност креирања нових значења, али и нових знања. Са том идејом, овај трансдисциплинарни темат у коме се преламају методологије етнологије, антропологије, феминистичке критике, критичке теорије, књижевне критике и историје – покушај је не само да се допуне знања о женама, женском стваралаштву и постојећим препрекама (кроз историју и данас), већ и да се допринесе креирању феминистичких епистемологија и укаже на важност да се то чини.

Примљено / Received: 11. 05. 2021.

Прихваћено / Accepted: 31. 08. 2021.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Три пута годишње. – Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242